

Limes – 2020

*A II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola
tudományos évkönyve*

*Науковий вісник
Закарпатського угорського інституту ім. Ференца Ракоці II*

*Scientific Bulletin
of Ferenc Rákóczi II Transcarpathian Hungarian College of Higher Education*

KÉSZÜLT A MAGYAR KORMÁNY
TÁMOGATÁSÁVAL

MINISZTERELNÖKSÉG
NEMZETPOLITIKAI ÁLLAMTITKÁRSÁG

BETHLEN GÁBOR
Alap

ISSN 2411-4081

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАКАРПАТСЬКИЙ УГОРСЬКИЙ ІНСТИТУТ ІМЕНІ ФЕРЕНЦА РАКОЦІ ІІ

LIMES

Науковий вісник
Закарпатського угорського інституту ім. Ф.Ракоці ІІ

2020
Випуск VII
Том 1

Берегове–Ужгород
2020

Науковий вісник «LIMES» засновано у 2014 році та видається за рішенням Вченої ради Закарпатського угорського інституту ім. Ф.Ракоці ІІ. У науковому віснику публікуються наукові статті викладачів та студентів Закарпатського угорського інституту ім. Ф.Ракоці ІІ, а також дослідження українських та іноземних учених угорською, українською та англійською мовами. Цей том об'єднує праці з історії, педагогіки, мовознавства, економіки, соціальної географії, соціології, матеріалознавства і технологій.

Свідчення про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації

Серія КВ №20762-10562Р від 08.05.2014 р.

Рекомендовано до друку Вченою радою Закарпатського угорського інституту ім. Ф.Ракоці ІІ (протокол №1 від 10.02.2020 р.)

ГОЛОВНИЙ РЕДАКТОР:

Льдіко Орос, кандидат педагогічних наук (кафедра педагогіки та психології, ЗУІ ім. Ф.Ракоці ІІ)

ВІДПОВІДАЛЬНИЙ РЕДАКТОР:

Єлизавета Молнар Д., доктор філософії з гуманітарних наук (кафедра історії та суспільних дисциплін, ЗУІ ім. Ф.Ракоці ІІ)

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Адальберт Бовді, доктор фізико-математичних наук, професор (кафедра математики та інформатики, ЗУІ ім. Ф.Ракоці ІІ), Адальберт Рац, доктор філософії з природничих наук (кафедра історії та суспільних дисциплін, ЗУІ ім. Ф.Ракоці ІІ), Бейла Надь, кандидат біологічних наук, доцент (кафедра біології та хімії, ЗУІ ім. Ф.Ракоці ІІ), Віра Протопопова, доктор біологічних наук, професор (кафедра біології та хімії, ЗУІ ім. Ф.Ракоці ІІ), Емьовке Бергхауер-Олас, доктор філософії з галузі соціальні та поведінкові науки (кафедра педагогіки та психології, ЗУІ ім. Ф.Ракоці ІІ), Золтан Кормочі, доктор філософії з галузі філологічні науки (відділення угорської філології, кафедра філології, ЗУІ ім. Ф.Ракоці ІІ), Золтан-Шандор Варга, доктор біологічних наук, професор-емерит (кафедра еволюційної зоології та біології людини, Дебреценський університет), Ібоя Самборовскі-Нодь, кандидат історичних наук (кафедра історії та суспільних дисциплін, ЗУІ ім. Ф.Ракоці ІІ), Лона Лехнер, доктор філософії з галузі філологічні науки (відділення англійської філології, кафедра філології, ЗУІ ім. Ф.Ракоці ІІ), Йосип Молнар, кандидат географічних наук (кафедра географії та туризму, ЗУІ ім. Ф.Ракоці ІІ), Катерина Дудич, доктор філософії з галузі філологічні науки (відділення угорської філології, кафедра філології, ЗУІ ім. Ф.Ракоці ІІ), Лорант-Денеш Давід, саблітований доктор у галузі «регіональні науки», професор (Інститут економіки та розвитку регіонів, Університет ім. Святого Іштвана), Маргарета Кейс, кандидат історичних наук (відділення угорської філології, кафедра філології, ЗУІ ім. Ф.Ракоці ІІ), Марія Ген, кандидат біологічних наук, саблітований доктор у галузі «науки про довкілля» (кафедра ботаніки, Університет ім. Святого Іштвана), Олександр Бергхауер, кандидат географічних наук (кафедра географії та туризму, ЗУІ ім. Ф.Ракоці ІІ), Олена Біда, доктор педагогічних наук, професор (кафедра педагогіки та психології, ЗУІ ім. Ф.Ракоці ІІ), Роберт Бачо, доктор економічних наук, професор (кафедра обліку і аудиту, ЗУІ ім. Ф.Ракоці ІІ), Тетяна Чонка, кандидат філологічних наук (відділення української філології, кафедра філології, ЗУІ ім. Ф.Ракоці ІІ), Томаш Врabelь, кандидат філологічних наук, доцент (відділення англійської філології, кафедра філології, ЗУІ ім. Ф.Ракоці ІІ), Юдіта Павлович, кандидат педагогічних наук (відділення української філології, кафедра філології, ЗУІ ім. Ф.Ракоці ІІ), Юрій Жигуц, доктор технічних наук, професор (кафедра математики та інформатики, ЗУІ ім. Ф.Ракоці ІІ), Юрій Чотарі, кандидат історичних наук (кафедра історії та суспільних дисциплін, ЗУІ ім. Ф.Ракоці ІІ)

ВІДПОВІДАЛЬНИЙ ЗА ВИПУСК:

Василь Брензович, кандидат історичних наук (Благодійний фонд за ЗУІ)

ТЕХНІЧНЕ РЕДАГУВАННЯ: *Мелінда Орбан та Олександр Добош*

ВЕРСТКА: *Вікторія Товтін*

КОРЕКТУРА: *Льдіко Гріца-Варцаба, Олександр Кордонець та Томаш Врabelь*

ДИЗАЙН ОБКЛАДКИ: *Ласло Веждед*

УДК: *Бібліотечно-інформаційний центр «Опаці Черє Янош» при ЗУІ ім. Ф.Ракоці ІІ*

За зміст опублікованих статей відповідальність несуть автори.

Друк наукового вісника здійснено за підтримки уряду Угорщини.

Засновник: Благодійний фонд Закарпатського угорського педагогічного інституту (від 2016 року Благодійний фонд Закарпатський угорський інститут)

Видавництво: Закарпатський угорський інститут імені Ференца Ракоці ІІ (Адреса: пл. Кошута 6, м. Берегове, 90202. Веб-сторінка: www.kmf.uz.ua Електронна пошта: foiskola@kmf.uz.ua Тел.: (00 380-3141) 4-28-29) та ТОВ «РІК-У» (Адреса: вул. Гагаріна 36, м. Ужгород, 88000. Електронна пошта: print@rik.com.ua)

Поліграфічні послуги: ТОВ «РІК-У»

© Автори, 2020

© Редактори, 2020

ISSN 2411-4081

UKRAJNA OKTATÁSI ÉS TUDOMÁNYOS MINISZTERIUMA
II. RÁKÓCZI FERENC KÁRPÁTALJAI MAGYAR FŐISKOLA

LIMES

A II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola
tudományos évkönyve

2020
VII. évfolyam
1. kötet

Beregszász–Ungvár
2020

ETO 001.89(058)

L 67

A LIMES című tudományos évkönyv 2014-ben alapított és a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola Tudományos Tanácsának határozata alapján jelenik meg. A tudományos évkönyv a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola tanárainak, hallgatóinak munkáit, valamint ukrainai és külföldi tudósok magyar, ukrán és angol nyelvű tanulmányait adja közre. A LIMES jelen kötete a történet-, a nevelés-, a nyelv- és a gazdaságtudomány, a társadalomföldrajz, a szociológia, valamint az anyagtudomány és technológia különböző területeit öleli fel.

Nyomatott tömeg-tájékoztatói eszközök állami nyilvántartásának igazolása:

széria: KB № 20762-10562P; kiadta: Ukrajna Állami Nyilvántartási Szolgálat 2014.05.08-án.

*Kiadásra javasolta a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola Tudományos Tanácsa
(2020.02.10., 1. számú jegyzőkönyv).*

FŐSZERKESZTŐ:

dr. Orosz Ildikó, PhD (Pedagógia és Pszichológia Tanszék, II. RF KMF)

FELELŐS SZERKESZTŐ:

dr. Molnár D. Erzsébet, PhD (Történelem- és Társadalomtudományi Tanszék, II. RF KMF)

SZERKESZTŐBIZOTTSÁG:

prof. dr. Bacsó Róbert, a közgazdaság-tudományok doktora (Számvitel és Auditálás Tanszék, II. RF KMF), dr. Berghauer Sándor, PhD (Földtudományi és Turizmus Tanszék, II. RF KMF), dr. Berghauer-Olasz Emőke, PhD (Pedagógia és Pszichológia Tanszék, II. RF KMF), prof. dr. Bódi Béla, a fizika- és matematikatudományok doktora (Matematika és Informatika Tanszék, II. RF KMF), prof. dr. Bida Olena, a neveléstudományok doktora (Pedagógia és Pszichológia Tanszék, II. RF KMF), dr. Csatáry György, PhD (Történelem- és Társadalomtudományi Tanszék, II. RF KMF), dr. Csonka Tetyána, a nyelvtudományok kandidátusa (Ukrán Tanszéki Csoport, Filológia Tanszék, II. RF KMF), prof. dr. habil. Dávid Lóránt Dénes (Regionális Gazdaságtani és Vidékfejlesztési Intézet, Szent István Egyetem), dr. Dudics Katalin, PhD (Magyar Tanszéki Csoport, Filológia Tanszék, II. RF KMF), dr. habil. Höhn Mária, a biológiai tudományok kandidátusa (Növénytan Tanszék, Szent István Egyetem), dr. Karmacsai Zoltán, PhD (Magyar Tanszéki Csoport, Filológia Tanszék, II. RF KMF), dr. Kész Margit, PhD (Magyar Tanszéki Csoport, Filológia Tanszék, II. RF KMF), dr. Lechner Ilona, PhD (Angol Tanszéki Csoport, Filológia Tanszék, II. RF KMF), dr. Molnár József, PhD (Földtudományi és Turizmus Tanszék, II. RF KMF), dr. Nagy Béla, a biológiai tudományok kandidátusa, docens (Biológia és Kémia Tanszék, II. RF KMF), dr. Pavlovics Judit, a neveléstudományok kandidátusa (Ukrán Tanszéki Csoport, Filológia Tanszék, II. RF KMF), prof. dr. Protopopova Vira, a biológiai tudományok doktora (Biológia és Kémia Tanszék, II. RF KMF), dr. Rác Béla, PhD (Történelem- és Társadalomtudományi Tanszék, II. RF KMF), Szamorovszkyné dr. Nagy Ibolya, PhD (Történelem- és Társadalomtudományi Tanszék, II. RF KMF), prof. dr. Varga Zoltán Sándor, a biológiai tudományok doktora, professor emeritus (Evolúciós Állattani és Humánbiológiai Tanszék, Debreceni Egyetem), dr. Vrabely Tamás, a nyelvtudományok kandidátusa, docens (Angol Tanszéki Csoport, Filológia Tanszék, II. RF KMF), prof. dr. Zsiguc György, a műszaki tudományok doktora (Matematika és Informatika Tanszék, II. RF KMF)

A KIADÁSÉRT FELEL:

dr. Brenzovics László, PhD (Kárpátaljai Magyar Főiskoláért Jótékonyági Alapítvány)

MŰSZAKI SZERKESZTÉS: Dobos Sándor és Orbán Melinda

TÖRDELÉS: Tótin Viktória

KORREKTÚRA: Gricza-Varcaba Ildikó, Kordonec Olekszandr és Vrabely Tamás

BORÍTÓTERV: Vezsdel László

ETO-BESOROLÁS: a II. RF KMF Apáczai Csere János Könyvtára

A közölt tanulmányok tartalmáért a szerzők a felelősek.

A tudományos évkönyv megjelenését Magyarország Kormánya támogatta.

Alapító: Kárpátaljai Magyar Tanárképző Főiskola Jótékonyági Alapítványa (2016-tól Kárpátaljai Magyar Főiskoláért Jótékonyági Alapítvány)

Kiadó: a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola (Cím: 90 202 Beregszász, Kossuth tér 6. Honlap: www.kmf.uz.ua E-mail: foiskola@kmf.uz.ua Tel.: (00 380-3141) 4-28-29) és a „RIK-U” Kft. (Cím: 88 000 Ungvár, Gagarin u. 36. E-mail: print@rik.com.ua)

Nyomdai munkák: „RIK-U” Kft.

© A szerzők, 2020

© A szerkesztők, 2020

ISSN 2411-4081

© II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, 2020

ISSN 2411-4081

MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF UKRAINE
FERENC RÁKÓCZI II TRANSCARPATHIAN HUNGARIAN COLLEGE
OF HIGHER EDUCATION

LIMES

Scientific Bulletin
of Ferenc Rákóczi II Transcarpathian Hungarian College of Higher Education

2020
Issue VII
Volume 1

Berehove–Uzhhorod
2020

UDC 001.89(058)

L 67

The scientific bulletin "LIMES" was established in 2014 and is published according to the resolution of the Academic Council of Ferenc Rákóczi II Transcarpathian Hungarian College of Higher Education. The scientific bulletin publishes the academic studies of students and teachers of Ferenc Rákóczi II Transcarpathian Hungarian College of Higher Education, as well as academic articles of researchers from Ukraine and abroad in Hungarian, Ukrainian and English languages. The given volume of "LIMES" contains academic studies and articles in History, Pedagogy, Philology, Economics, Human Geography, Sociology, Engineering and Technology.

**Certificate of State Registration of Printed Mass Media, Series KB, No. 20762-10562P,
Issued by the State Registration Service of Ukraine on the 8th of May, 2014**

*Recommended to publication by the Academic Council of Ferenc Rákóczi II Transcarpathian
Hungarian College of Higher Education, record No.1 of February 10, 2020*

EDITOR-IN-CHIEF:

Ildikó Orosz, PhD (Department of Pedagogy and Psychology, Transcarpathian Hungarian College)

MANAGING EDITOR:

Erzsébet Molnár D., PhD (Department of History and Social Sciences, Transcarpathian Hungarian College)

EDITORIAL BOARD:

Béla Bódi, D.Sc. in Physics and Mathematics, professor (Department of Mathematics and Computer Science, Transcarpathian Hungarian College), *Béla Nagy, C.Sc. in Biology, associate professor* (Department of Biology and Chemistry, Transcarpathian Hungarian College), *Béla Rácz, PhD* (Department of History and Social Sciences, Transcarpathian Hungarian College), *Emőke Berghauer-Olasz, PhD* (Department of Pedagogy and Psychology, Transcarpathian Hungarian College), *György Csatóry, PhD* (Department of History and Social Sciences, Transcarpathian Hungarian College), *Ibolya Szamborovszky-Nagy, PhD* (Department of History and Social Sciences, Transcarpathian Hungarian College), *Ilona Lechner, PhD* (English Language and Literature Branch, Philology Department, Transcarpathian Hungarian College), *József Molnár, PhD* (Department of Geography and Tourism, Transcarpathian Hungarian College), *Judit Pavlovics, C.Sc. in Pedagogy* (Ukrainian Language and Literature Branch, Philology Department, Transcarpathian Hungarian College), *Katalin Dudics, PhD* (Hungarian Language and Literature Branch, Philology Department, Transcarpathian Hungarian College), *Lóránt Dénes Dávid, PhD, Dr. habil, professor* (Institute of Regional Economics and Rural Development, Szent István University), *Margit Kész, PhD* (Hungarian Language and Literature Branch, Philology Department, Transcarpathian Hungarian College), *Mária Höhn, C.Sc. in Biology, Dr. habil* (Department of Botany, Szent István University), *Olena Bida, D.Sc. in Pedagogy, professor* (Department of Pedagogy and Psychology, Transcarpathian Hungarian College), *Róbert Bacsó, D.Sc. in Economics, professor* (Department of Accounting and Auditing, Transcarpathian Hungarian College), *Sándor Berghauer, PhD* (Department of Geography and Tourism, Transcarpathian Hungarian College), *Tamás Vrabely, C.Sc. in Philology, associate professor* (English Language and Literature Branch, Philology Department, Transcarpathian Hungarian College), *Tetyána Csonka, C.Sc. in Philology* (Ukrainian Language and Literature Branch, Philology Department, Transcarpathian Hungarian College), *Vira Protopopova, D.Sc. in Biology, professor* (Department of Biology and Chemistry, Transcarpathian Hungarian College), *Yurij Zhiguts, D.Sc. in Technical Sciences, professor* (Department of Mathematics and Computer Science, Transcarpathian Hungarian College), *Zoltán Sándor Varga, D.Sc. in Biology, professor emeritus* (Department of Evolutionary Zoology and Human Biology, University of Debrecen), *Zoltán Karmacs, PhD* (Hungarian Language and Literature Branch, Philology Department, Transcarpathian Hungarian College)

RESPONSIBLE FOR PUBLISHING:

László Brenzovics, PhD (Charitable Foundation "In support of the Transcarpathian Hungarian College")

TECHNICAL EDITING: *Melinda Orbán and Sándor Dobos*

PAGE PROOF: *Viktória Tótin*

PROOF-READING: *Ildikó Gricza-Varcaba, Oleksandr Kordonec and Tamás Vrabely*

COVER DESIGN: *László Vezsdel*

UNIVERSAL DECIMAL CLASSIFICATION (UDC): *Apáczai Csere János Library of Transcarpathian Hungarian College*

Authors are responsible for the content of academic studies and articles.

The publication of the scientific bulletin is sponsored by the government of Hungary.

Founder: Charitable Foundation of Transcarpathian Hungarian Pedagogical College (after 2016 Charitable Foundation "In support of the Transcarpathian Hungarian College")

Publishing: Ferenc Rákóczi II Transcarpathian Hungarian College of Higher Education (Address: Kossuth square 6, 90202 Berehove, Ukraine. Website: www.kmf.uz.ua E-mail: foiskola@kmf.uz.ua Tel.: (00 380-3141) 4-28-29) and "RIK-U" LLC (Address: Gagarin Street 36, 88000 Uzhhorod, Ukraine. E-mail: print@rik.com.ua)

Printing: „RIK-U” LLC.

© The Authors, 2020

© The Editors, 2020

ISSN 2411-4081

© Ferenc Rákóczi II Transcarpathian Hungarian College of Higher Education, 2020

Зміст

<i>Чобо Б. Штенге</i> : Штрихи з історії операції Гвардії обірванців на Закарпатті – I. Здача в полон біля села Шаланки	15
<i>Чобо Б. Штенге</i> : Штрихи з історії операції Гвардії обірванців на Закарпатті – II. «Відновники карти» у битві на Водохрещі 6 січня 1939 р.	43
<i>Арпад Попей</i> : Штрихи до історії виборів Союму Карпатської України в лютому 1939 року.....	59
<i>Котолін Шішко</i> : «Sic transit gloria mundi?» Роздуми про ататюркізм	83
<i>Роберт Бачо</i> : Реформа ордену василіян на Закарпатті і її роль у посиленні суспільної та місійної діяльності ордену в 1920–1939 рр.	103
<i>Тібор Товт</i> : Еміграція гунгаристів і 1956.....	117
<i>Янош Шебовк</i> : Одна дівчина, три адресанти – Листи до Деметрії.....	131
<i>Томаш Ревої</i> : Оранієнбаумський плацдарм.....	145
<i>Одел Гал</i> : «Святі листи з неба» в народних рукописах	149
<i>Едіта Гайду</i> : Історія розбудови колгоспної системи в селі Горонглаб у 1944–49 роках.....	157
<i>Ласло Борош</i> : Герої на небосхилі Закарпаття. Рецензія на книги «Baptism of fire. The first combat experiences of the Royal Hungarian Air Force and Slovak Air Force March 1939» та «Elfelejtett hősök. A magyar királyi honvéd légiőrök ázsai a második világháborúban» Чобо Б. Штенге	173
<i>Ласло Поллоі</i> : Рецензія на книгу «Gyorsan haza! Szokoro damoj! Szoboszlay György főhadnagy szovjet fogságban írt naplója 1946–1947».....	179
* * *	
<i>Аннамарія Качур</i> : Мотивація вибору школи на Закарпатті (на базі дослідження однієї берегівської угорської школи).....	185
<i>Катерина Гнатик</i> : Угорська мова як іноземна мова.....	201
<i>Бейло Нодь – Ержебет Когут – Ласло Молнар – Крістіан Берец</i> : Організація симпозіуму з природничих дисциплін у середніх школах	211
<i>Єва Чілік</i> : Ефективні практики в класі – «супер-дайверс» для узгодження освітніх потреб осіб, що вивчають різні мови, у ранньому дитячому віці	219
<i>Газім Т. Алкрішен</i> : Мотивація, аттїтюдї і прагнення у вивченні англійської мови: приклад студентів і студенток йорданської національності в університеті «Мутах»	247

Наєм Афшар: Впливи домінантної першої мови (L1) на засвоєння звучання англійської мови у середовищі двомовних турецько-перських осіб..... 253

* * *

Катерина Ливріну: Адаптація французьких термінів з хореографії в українській мові..... 263

Сільвія Ковач: Автономія, автономне навчання: від теорії до практики 269

Вікторія Штефуца: Особливості композиційної структури українських пам'яток XIV–XV століть 279

Катерина Чейке: Рецензія на книгу «Nyelvek és nyelvváltozatok térben és időben» 287

* * *

Мирослав Дністрянський – Борис Жулканич – Наталія Дністрянська: Розвиток туризму та рекреації як чинник подолання соціально-економічної депресивності міських поселень Бойківщини 291

Аніта Р. Федор: Інвестиції в людський капітал жінок з маленькими дітьми під час декретної відпустки 299

Юрій Жигуц – Чобо Кудлотяк: Нові технологічні тенденції використання SHS.....315

* * *

Календар подій (2019/2020 навчальний рік)..... 321

Tartalom

<i>B. Stenge Csaba</i> : Fejezetek a Rongyos Gárda kárpátaljai bevetésének történetéből I. A salánki megadás	15
<i>B. Stenge Csaba</i> : Fejezetek a Rongyos Gárda kárpátaljai bevetésének történetéből II. Térképhelyesbítő a „vízkereszti csatában”, 1939. január 6-án	43
<i>Popély Árpád</i> : Szojmválasztás Kárpátalján 1939 februárjában. Adalékok a kárpátukrán sojjm megválasztásának történetéhez	59
<i>Siska Katalin</i> : Sic transit gloria mundi? Gondolatok az atatürkizmusról.....	83
<i>Bacsó Róbert</i> : A bazilita szerzetesrend reformja Kárpátalján és annak szerepe a társadalmi és missziós tevékenység megerősödésében 1920–1939 között.....	103
<i>Tóth Tibor</i> : A hungarista emigráció és 1956.....	117
<i>Sebők János</i> : Egy lány, három levélíró – Levelek Demetriashoz.....	131
<i>Révai Tamás</i> : Az oranienbaumi hídfőről	145
<i>Gál Adél</i> : Az „égből érkező szent levelek” a népi kéziratokban	149
<i>Hajdu Edit</i> : A kolhozrendszer kiépítésének története Haranglábbon 1944–49 között	157
<i>Boros László</i> : Hősök Kárpátalja egén. Recenzió B. Stenge Csaba <i>Baptism of fire. The first combat experiences of the Royal Hungarian Air Force and Slovak Air Force March 1939</i> és <i>Elfelejtett hősök. A magyar királyi honvéd légierők ászai a második világháborúban</i> című kiadványairól	173
<i>Pallai László</i> : Recenzió a <i>Gyorsan haza! Szkoro damoj! Szoboszlav György főhadnagy szovjet fogságban írt naplója 1946–1947</i> című kiadványról.....	179
* * *	
<i>Kacsur Annamária</i> : Iskolaválasztási motivációk Kárpátalján: esettanulmány egy beregszászi magyar iskola alapján.....	185
<i>Hnatik Katalin</i> : Magyar nyelvoktatás másként	201
<i>Nagy Béla – Kohut Erzsébet – Molnár László – Berecz Krisztián</i> : Természettudományos diákszimpozium szervezése középiskolában	211
<i>Csillik Éva</i> : Hatékony osztálytermi gyakorlatok a „szuper-díverz” több nyelvet tanuló oktatási szükségleteinek összeegyeztetésére korai gyermekkorban	219
<i>Alkhrisheh Hazim T.</i> : Motiváció, attitúd és törekvések az angoltanulásban: a Mutah Egyetem jordán nemzetiségű férfi és női hallgatóinak példája	247

Afshar Naeimeh: A domináns első nyelv (L1) hatásai az angol nyelv hangzóinak elsajátítására török/perzsa kétnyelvű személyek körében 253

* * *

Lőrincz Katalin: Francia koreográfiai fogalmak adaptációja az ukrán nyelvben 263

Kovács Szilvia: Önállóság, autonóm nyelvtanulás: elmélettől a gyakorlatig 269

Stefuca Viktória: A XIV–XV. századi ukrán írott emlékek strukturális ismeret-
tetőjegyei.....279

Cséke Katalin: Recenzió a *Nyelvek és nyelvváltozatok térben és időben* című
kiadványról 287

* * *

Dnyisztrjanszkij Miroszlav – Zsulkanics Borisz – Dnyisztrjanszka Natalija:
A turizmus és a rekreáció fejlesztése mint a bojkófföldi városi települések
társadalmi-gazdasági elmaradottsága felszámolásának tényezője 291

R. Fedor Anita: A kisgyermekes nők emberi tőkeberuházása a gyermekgond-
zási szabadság alatt..... 299

Zsiguc György – Kudlotyák Csaba: Új technológiai trendek az SHS használatában..... 315

* * *

Eseménynaptár (2019/2020-as tanév)..... 321

Contents

<i>Csaba B. Stenge</i> : Chapters from the Ragged Guards' Operation in Transcarpathia (1st). Surrender at Salánk	15
<i>Csaba B. Stenge</i> : Chapters from the Ragged Guards' Operation in Transcarpathia (2nd). Map Correctors in the "Battle of Epiphany" on 6 January 1939.	43
<i>Árpád Popély</i> : Elections to the Soim in Transcarpathia in February 1939. On the History of the Elections to the Carpatho-Ukrainian Soim.....	59
<i>Katalin Siska</i> : Sic transit gloria mundi? Thoughts on Atatürkism.....	83
<i>Róbert Bacsó</i> : The Reform of the Basilian Order in Transcarpathia and its Role in the Strengthening of the Societal and Missional Work Between 1920 and 1939	103
<i>Tibor Tóth</i> : The Hungarist Emigration and 1956.....	117
<i>János Sebők</i> : One Girl, Three Letter Writers – Letters to Demetrias	131
<i>Tamás Révai</i> : The Oranienbaum Bridgehead	145
<i>Adél Gál</i> : "Holy Letters from Heaven" in Manuscripts.....	149
<i>Edit Hajdu</i> : History of Building up the Collective Farm System in Harangláb in the Period of 1944–49	157
<i>László Boros</i> : Heroes in the Sky of Transcarpathia. Review on Books "Baptism of fire. The first combat experiences of the Royal Hungarian Air Force and Slovak Air Force March 1939" and "Elfelejtett hősök. A magyar ki- rályi honvéd légierők ászai a második világháborúban" Written by Csaba B. Stenge.....	173
<i>László Pallai</i> : Review on Book "Gyorsan haza! Szkoro damoj! Szoboszlaj György főhadnagy szovjet fogságban írt naplója 1946–1947"	179
* * *	
<i>Annamária Kacsur</i> : School Choice Motivations in Transcarpathia: a Case Study Based on a Hungarian School in Beregszász.....	185
<i>Katalin Hnatyk</i> : Hungarian as a Foreign Language	201
<i>Béla Nagy – Erzsébet Kohut – László Molnár – Krisztián Berecz</i> : Organizing Science Symposium in a Secondary School.....	211
<i>Éva Csillik</i> : Effective Practices for Meeting the Learning Needs of "Superdi- verse" Multi-language Learners in Early Childhood Classrooms	219
<i>Hazim T. Alkhrisheh</i> : Motivation, Attitude and Effort towards Learning English: The Case of Mutah University Jordanian Male and Female Students	247

<i>Naeimeh Afshar</i> : Effects of L1 Dominance on the Acquisition of English Sounds by Turkish/Persian Bilinguals.....	253
--	-----

* * *

<i>Katalin Lőrincz</i> : Adaptation of French Choreography Terminology in the Ukrainian Language	263
---	-----

<i>Szilvia Kovács</i> : Autonomy, Autonomous Learning: from Theory to Practice.....	269
---	-----

<i>Viktória Stefuca</i> : The Structural Characteristics of Ukrainian Writings of the XIV–XV Centuries.	279
---	-----

<i>Katalin Cséke</i> : Review on Book "Nyelvek és nyelvváltozatok térben és időben".....	287
--	-----

* * *

<i>Miroslav Dnistrianskyi – Boris Zhulkanich – Nataliya Dnistrianska</i> : Tourism and Recreation Development as a Factor of Overcoming Socio-Economic Downturn of Boikivschyna Town Settlements.....	291
---	-----

<i>Anita R. Fedor</i> : Investment into Human Capital by Women Who Are Temporarily away from Labour Market.....	299
--	-----

<i>Yurij Zhiguts – Csaba Kudlotyák</i> : New Technological Trends of Using SHS.....	315
---	-----

* * *

Events Calendar (2019/2020 academic year)	321
---	-----

Iskolaválasztási motivációk Kárpátalján: esettanulmány egy beregszászi magyar iskola alapján**

Rezümé. Az ukrán oktatási tárca 2007-ben kiadott 1171. számú rendeletének értelmében a sikeres ukrán nyelv és irodalom érettségi minden felsőoktatási szakirány esetében a bejutás feltétele. Az iskolai tannyelv-választás így rendkívül fontos kérdéssé vált a kárpátaljai magyarság számára, hiszen a magyar nyelvű oktatás opciójának elvetélésével az identitásunk is veszélybe kerül. Ezért meghatározó szerepe van annak, milyen tannyelvű iskolát választ a szülő gyermekének. Kutatásunk során olyan magyar és ukrán nemzetiségű szülőkkel készítettünk interjút, akik a kezdeti ukrán tannyelvű iskola után különböző megfontolások alapján átiratták gyermekeiket Kárpátalja egyik legnépszerűbb magyar iskolájába.

Azok a magyar anyanyelvű szülők, akiknek a gyermeke először ukrán tannyelvű iskolába járt, kiemelték, mennyivel könnyebb a gyerekeknek anyanyelvükön elsajátítani a tananyagot. A megkérdezett szülők mindegyikének válaszaik között szerepelt mint jövőbeli terv, a gyerekek magyarországi továbbtanulásának lehetősége.

Kulcsszavak: iskolaválasztási motivációk, tannyelv, kárpátaljai magyarok

Резюме. Відповідно до наказу № 1171 Міністерства освіти України, виданого у 2007 році, успішне ЗНО з української мови та літератури – це умова доступу до всіх вищих навчальних закладів в Україні. Вибір мови навчання в школах є дуже важливим питанням для з угорців Закарпаття, тому що ліквідацією можливості навчання угорською мовою, наша ідентичність також знаходиться під загрозою. Проте існування угорськомовної школи не є єдиним фактором у виборі того, де навчатись дитині. Іншим визначальним фактором є вибір батьків. Під час нашого дослідження ми провели інтерв'ю з угорськими та українськими батьками, які після того, як їхні діти спочатку вчилися в школі з українською мовою навчання, перевели своїх дітей у одну з найпопулярніших угорських шкіл Закарпаття.

Угорські батьки, чиї діти вперше відвідували українську школу, підкреслили, наскільки простіше для дітей вивчати шкільний матеріал рідною мовою. Кожен з опитаних батьків згадав про можливість своїх дітей навчатися в Угорщині як план на майбутнє.

Ключові слова: мотивація на вибір школи, мова навчання, угорці Закарпаття

Abstract. According to the Order No. 1171 of the Ukrainian Ministry of Education issued in 2007, a successful Ukrainian language and literature school-leaving examination is a condition for access to all higher educational establishments. Choosing the language of instruction in schools is therefore a very important issue for the Hungarians of Transcarpathia, because by eliminating the option of Hungarian language education, our identity is also endangered. However, the existence of a Hungarian language school is not the only factor in choosing where to study for a child from a Hungarian family. The other determining factor is parental choice. During our research, we interviewed Hungarian and Ukrainian parents who, after having their children study in a school with Ukrainian language of instruction initially, have transferred their children into one of the most popular Hungarian schools of Transcarpathia. Hungarian native parents whose children first attended a Ukrainian school, emphasized how much easier it was for children to learn the school material in their mother tongue. Each of the interviewed parents mentioned the opportunity for their children to study in Hungary as a future plan.

Keywords: school choice motivations, language of instruction, Hungarians of Transcarpathia

* 2018-ban IV. évfolyamos angol szakos hallgató, II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola.

** У 2018 році студентка 4-го курсу спеціальності «Англійська мова і література», Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II. * In 2018 year 4 English major student, Ferenc Rákóczi II Transcarpathian Hungarian College of Higher Education. kacsuranni@gmail.com

** A tanulmányt dr. Huszti Ilona (II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola) lektorálta.

1. Bevezetés

Ukrajnában 2008-ban vált minden középiskolai végzős számára kötelezővé a külső független tesztelésen¹ való részvétel. Minden tizenhét éves érettségiző köteles emelt szintű érettségi vizsgát tenni ukrán nyelvből és irodalomból függetlenül attól, hogy többségi nyelvű (ukrán) vagy kisebbségi nyelvű (magyar, román, szlovák, krími tatár stb.) oktatásban részesült. A kárpátaljai magyar iskolák végzőseire igen nehéz feladat hárul, hiszen ugyanazon a szinten kell teljesíteniük, mint azon társaiknak, akik a többségi tannyelvű iskolákban tanulnak, és általában ukrán anyanyelvűek. Ez a tény óriási kihívások elé állítja a kárpátaljai magyarokat, hiszen a szituáció valós fenyegetést hordoz magában: ha a végzős nem tudja abszolválni az ukrán nyelv és irodalom vizsgát, féltő, hogy emiatt nem kap érettségi bizonyítványt sem.

A 2008-as minisztériumi rendeletnek az lett a következménye, hogy nagyon sok magyar nemzetiségű szülő ukrán tannyelvű iskolába íratta a gyermekét már az első osztályba, tehát hatévesen, annak reményében, hogy ott majd megtanítják neki az államnyelvet és könnyen fog boldogulni a kötelező ukrán érettségi vizsgán is. A várt eredmények azonban nem következtek be, és az ukrán iskolához fűzött remények sem váltak valóra. Bár az ukrán iskolába íratott magyar gyerekek könnyen elsajátították a hétköznapi beszélt ukrán nyelvet, azonban ez nem volt elegendő ahhoz, hogy valós sikereket érjenek el a tanulmányaik során.

A magyar iskolákban jelentősen csökkent a tanulók létszáma, az ukrán iskolákban pedig legtöbb helyen külön osztályokat nyitottak a magyar nemzetiségű gyerekek számára. A helyi érdekvédelmi szervezetek nyelvészek, nyelvpedagógusok bevonásával „kampányt indítottak” a magyar iskolák megmentéséért, és minden lehetséges fórumon az anyanyelven való tanulás előnyeiről számoltak be. Több tudományos, illetve népszerű publikáció is megjelent a témában (l. Csernicskó és Gönc 2009).

A magyar iskolák mellett szóló kampány valószínűleg sikerrel járt, mert ma már arról szólnak a sajtótudósítások, hogy a magyar iskolák újra népesek, egyre több szülő választja gyermekének az anyanyelvi oktatást. Az is tapasztalható, hogy nemcsak magyar nemzetiségű gyerekeket íratnak magyar iskolába, hanem megannyi ukrán szülő is úgy véli, hogy jobb helye van gyermekének ott. (Egy orosz ajkú szülő véleménye, aki a kelet-ukrajnai harcok elől menekült Beregszászba: „Azért járatom a kislányom magyar iskolába, mert szeretem itt európai színvonalú oktatásban fog részesülni” – személyes közlés, 2016.)

Az itt részletezett kutatásunk legfontosabb célja, hogy megállapítsuk és bizonyítsuk az anyanyelvi oktatás előnyeit rövid és hosszú távon egyaránt, illetve

---

¹ Közismertebb nevén – helyi használatban – ZNO (ЗНО – зовнішнє незалежнє оцінювання)

rávilágítsunk azokra a tényezőkre, melyek közrejátszottak és ma is közrejátszanak a kárpátaljai magyar iskolák társadalmi megítélésében.

2. Rövid szakirodalmi áttekintés

2.1 Az oktatás nyelvének szerepe a gyermek fejlődésében

Az oktatás nyelve a kárpátaljai magyarok számára nem csupán a tanulmányaik szempontjából lényeges, de egyben az identitásuk és kultúrájuk fenntartását is szolgálja. Így válhat például az oktatás egyes közösségek asszimilációjának vagy megtartásának, elnyomásának vagy támogatásának eszközévé.

Az anyanyelvű oktatást biztosító tanintézmény az adott közösség kultúrájának fellelvárára. Azonban van egy másik fontos funkciója is, mégpedig a kisebbség tagjainak a társadalomba való beilleszkedésének elősegítése. Ebből kifolyólag az intézménynek a kisebbség nyelve és kultúrája mellett a többségi társadalom nyelvét és kultúráját is meg kell ismertetnie a gyermekekkel. Az oktatott tananyagot befolyásolja az oktatáspolitikai is, mely Ukrajnában a kisebbségi iskolákban is a többségi nemzet nyelvére helyezné a hangsúlyt. A magyar nyelvű iskolák így „rejtett” tanterveket kénytelenek használni, hogy a magyar identitást is közvetíthessék a tanulók felé. Kiemelt figyelmet fordítanak az iskolák a magyar ünnepek megtartására, a hagyományok és az ékes magyar nyelv ápolására. (Séra 2009a)

A nyelv megőrzése kisebbségben tehát gyakorlatilag egyet jelent a közösség megmaradásával, az asszimiláció elkerülésével.

2.2 A kárpátaljai magyarságot érintő oktatáspolitikai döntések 2008-tól napjainkig

A kárpátaljai magyarság nyelvi jogait és nyelvhasználatát, az anyanyelvű oktatáshoz való jogát Ukrajna Alkotmánya, illetve az ukrán-magyar államközi megállapodás biztosítja. Azonban a nyelvhasználat jogi környezetét megváltoztathatják az ország nyelvi helyzetének a belpolitikai események, valamint az ország nemzetközi kötelezettségvállalásai. (Séra 2016)

David Crystal, a téma egyik jelentős képviselője a következőképpen ír az oktatáspolitikai fontosságáról: „Az egyik legjelentősebb kérdés, amelyben az országok nyelvpolitikája megmutatkozik, milyen intézkedéseket hoz az ország a gyermekek nyelvi oktatásával kapcsolatban. Milyen nyelveket, nyelvváltozatokat tanítanak az iskolákban, milyen kortól és mennyi ideig? [...] Egy nyelv használatát lehet aktívan támogatni, eltűnni, szándékosan elkerülni, kifejezetten ellenezni vagy akár tiltani.” (Crystal 1998: 465)

A fentebb említettet látszik igazolni az ukrán oktatási törvények és nyelvtörvények sora, melyek az ukrán oktatási tárca 2007-ben kiadott 1171. számú rendeletének értelmében a 2008/2009-es tanévtől minden emelt szintű érettségi vizsgát ukrán nyelven kellett volna tenni Ukrajnában, az iskola tannyelvétől függetlenül.

A sikeres ukrán nyelv és irodalom érettségi minden felsőoktatási szakirány esetében a bejutás feltétele. 2008-ban országosan a vizsgázók 8,38%-a bukott meg ukrán nyelvből, miközben a magyar tannyelvű iskolák végzősei között ez az arány 29,58% (három és félszer több!), ugyanakkor a többi érettségi tárgy esetében (melyeket anyanyelvükön tehettek le a vizsgázók) gyakorlatilag nincs különbség a magyar és nem magyar tannyelvű intézmények végzősei között. (Séra 2016)

Az ukrainai kisebbségek minden lehetséges területen hangot adtak azon véleményüknek, mely szerint ugyanazon követelményrendszer állítani a különböző tanterv szerint haladó ukrán és magyar iskolába járó tanulók elé teljességgel elfogadhatatlan. Emellett a magyar iskolába járó és magyar anyanyelvű érettségizők számára hátrányt jelentett az is, hogy a feladatok megértéséhez szükséges ukrántudásuk nem ért fel az ukrán anyanyelvükével. A helyi magyar pártok, társadalmi és szakmai szervezetek mellett Magyarország is kiállt a kárpátaljai magyar oktatás megőrzése mellett, s több fórumon is jelezte az ukrán fél felé aggodalmát. Sólyom László köztársasági elnök például egymást követő három ukrainai látogatása során is szólt a kárpátaljai magyar nyelvű oktatás megtartása és fejlesztése mellett. (Séra 2009a)

A 2010. március 25-én megjelenő 238. számú rendelettel részleges problémamegoldás született, melynek értelmében a tesztírás nyelvét az érettségiző választhatta ki, illetve a vizsgafeladatokat – az ukrán nyelv és irodalom, valamint az idegennyelv-vizsgák kivételével – lefordították a kisebbségek (orosz, magyar, krími tatár, moldáv, lengyel, és román) nyelvére. Könnyítésül szolgált, hogy az egyetemekre és főiskolákra jelentkezőknek az emelt szintű érettségien szerzett pontjai mellé az érettségi bizonyítvány átlagát is hozzáadták, és azok a diákok is benyújthatják felvételi kérelmüket felsőoktatási intézményekbe, akik nem érték el az ukrán nyelv és irodalom vizsgán a minimális 124 pontot, abban az esetben, ha a szaktantárgyból tett vizsgájuk eredménye nem kevesebb 170 pontnál. (Séra 2016)

A 2010-es év Ukrajnában a választás éve is volt. Ekkor a versenyben lévő pártok a kisebbségek szavazatait azzal próbálták megszerezni, hogy azok nyelvi jogainak felülvizsgálatára tettek ígéreteket. Az ígéretet a 2012-es nyelvtörvényben valósult meg, azonban az ebben foglaltaknak az azt követő majd két évben nem sikerült érvényt szerezni.

A 2014-es események, a kormányváltás hatására Ukrajnában a kisebbségek helyzete megváltozott, s ezzel együtt nyelvi jogaik elbírálása is. 2014 februárjában visszavonták a fentebb említett nyelvtörvényt. Helyette egy új nyelvtörvénytervezet került kidolgozásra, melyet többször is átdolgoztak. Emellett 2017 szeptemberében elfogadásra került az új oktatási törvény, mely szintén hátrányos helyzetbe sodorta a magyar anyanyelvű kisebbséget.

2.3 Kétnyelvűség Kárpátalján

Kárpátalján, történelmi okokra visszavezethetően már évtizedek óta jelen van a kétnyelvűség. Kétnyelvűség szempontjából a gyermekek korosztálya az, amelyik

leginkább érintett. Azonban minden gyermeknél különböző módon alakulhat ki a kétnyelvűség, s annak fajtáját is fontos meghatározni.

Kétfajta kétnyelvűséget különböztethetünk meg: egyéni és közösségi kétnyelvűséget. Egyéni kétnyelvűség alatt azt értjük, ha egy adott személy két különböző nyelvet egyformán anyanyelvi szinten beszél. Községi kétnyelvűségről beszélhetünk akkor, ha egy közösség tagjai a saját anyanyelvük mellett még a közösségükbe tartozó, más anyanyelvű személyekkel is tudnak azok nyelvén kommunikálni. (Karmacsi 2007)

Az oktatási intézmények fontos tényezők a kétnyelvűség létrejöttében. Mivel 2008 óta sok kárpátaljai magyar szülő döntött úgy, hogy gyermekét ukrán tannyelvű iskolába íratja, ezért azokban az intézményekben – jobb esetben – elindulhatott a közösségi kétnyelvűség kialakulása. Azonban ez nem mindig történt így, s a legtöbb esetben a magyar anyanyelvű gyermek asszimilálódott az új közösségébe.

Azonban a kétnyelvűség legtöbb esetben már jóval az iskola előtt kialakul, mégpedig a családban. A vegyes házasságok esetében kialakulhat egy domináns nyelv, melynek megválasztása családon belül a szülők feladata. A nemzeti öntudat mellett a gyermek későbbi boldogulásának esélye kapja leggyakrabban a hangsúlyt a szülői döntés meghozatalakor. Kialakulhat olyan helyzet is, hogy a szülők mindkettejük nyelvét egyformán igyekeznek megtanítani gyermeküknek, és így a gyermeknek iskolakezdésre eleve két nyelvtudása lesz, s e mellé társul az egy vagy több idegen nyelv az iskolában. Ebben az esetben fennállhat annak a veszélye, hogy a gyermek egyiket sem fogja igazán magas szinten, anyanyelvi szinten művelni.

A nyelvtanulás fontos szakasza a 9–36. hónapok közötti intervallum, mivel ebben a korban tanulja a gyermek a nyelvet, először csupán hangokkal, majd egyes kifejezések elejével, végül többtagú mondatokkal kommunikál. Azonban a gyermek ekkor még csupán a hangokat utánozza, s a szavak jelentését nem mindig fogja fel.

A vegyes házasságokban született gyermekek a fent említett korban két nyelvvvel ismerkednek meg, s az esetek többségében ezek a gyerekek valamennyivel később kezdenek el beszélni. Azonban a tanulás kezdő szintjétől eltávolodva ugyanolyan tempóban haladnak, akár mindkét nyelvet, ha nem is anyanyelvi szinten, de készségszerűen tudják alkalmazni.

A család akkor dönti el véglegesen, melyik nyelvet helyezi előtérbe, mikor óvodát választ. Ettől kezdve differenciálódik a nyelvismeret, erősödik a tudás valamelyik nyelv irányába. Itt még leginkább az óvónő nyelve és a hallott nyelv számít befolyásoló tényezőnek, hiszen a társas kapcsolatok csak az iskolában kezdenek el kialakulni. (Burány 2010)

Amennyiben a szülők a későbbiekben a kisebbségi iskolák egyikét választják, ott a többségi nemzet nyelve már az elemi iskolában megjelenik tantárgyként. A többségi nyelv intézményes oktatásának optimális kezdési ideje általánosan felmerülő kérdés. Arra, hogy melyik lenne a másodnyelv óvodai vagy iskolai oktatásának megkezdésére a legmegfelelőbb életkor, az egyik lehetséges választ

neurofiziológusok fogalmazták meg az ún. „agyi plaszticitás” hipotézisében, figyelembe véve a nyelvtanulás agyi fiziológiai mechanizmusát. E szerint a másodnyelv tanulását a negyedik és nyolcadik életév között kell elkezdni, a legjobb eredmény a nyolcadik és a tizedik év között várható. (Burány, 2010) Nem elhanyagolható tény az sem, hogy a nyelvtanulási képesség az általános tanulási képesség egy külön formája, amely bizonyos életkorig növekszik. Ezért aztán a korai nyelvtanulás is csak bizonyos esetekben sikeresebb, mint a későbbi. (Singleton 1989; Nikolov 2000)

A szülőknél gyakran felmerülő kérdés, hogy nyelvi szempontból jó iskolába íratta-e be gyermekét. Amennyiben véleménye szerint nem hozott jó döntést, felmerül a kérdés, mikor lenne célszerű iskolát váltani. Burány (2010) szerint a legrosszabb variáció az iskolai oktatás közben történő nyelvváltás. Ez főképpen a 14-15 éves korosztályra lehet negatív hatással, hiszen egyrészt ekkor élik kamasz éveiket, másrészt ekkorra már kialakultak a baráti társaságaik, melyekből így ki lennének szakítva.

2.4 Az oktatási intézmény és a tannyelv választását befolyásoló tényezők

Kárpátalján mindig és égető probléma volt a tannyelv megválasztása, éppen ezért is találunk számos tudományos kutatást, melyek mind az említett témával foglalkoznak közvetlenül vagy közvetve (l. Cserniczkó 2004; Molnár 2009; Séra 2009b; Bárány, Huszti és Fábíán 2011; Márku 2011; Ferenc és Séra 2012; Ferenc 2013; Bárány 2015). Az iskolai tannyelvválasztás az elmúlt pár hónap során rendkívül fontos kérdéssé vált a kárpátaljai magyarság számára, hiszen, mint már fentebb említettük, a magyar nyelvű oktatás opciójának elvételével az identitásunk is veszélybe kerül. Azonban a magyar tannyelvű iskola megléte nem az egyetlen tényezője annak, hol fog tanulni a magyar anyanyelvű családból vagy a vegyes házasságból származó gyermek. A másik meghatározó tényező ugyanis a szülői választás. A szülők már az elemi iskola tannyelvének a megválasztásával kapukat nyithatnak ki vagy zárhatnak be gyermekeik előtt. A szülői döntések hátterében jelen vannak az egész oktatási rendszerre, az adott iskolára vonatkozó és egyéni szinten is meghúzódó iskolai tannyelvválasztást befolyásoló tényezők.

A kárpátaljai magyar nemzetiségű kisebbségnek ukrán állampolgárként kötelessége és érdeke is az ukrán nyelv elsajátítása, azonban nem mindegy, hogy ezt milyen módszerekkel érik el, megtartják/megőrzik-e közben magyar identitásukat, anyanyelvű kultúrájukat, anyanyelvi iskolahálózatukat, vagy elindulnak a többségi társadalomba való beolvadás, a nyelvcseré és ezzel együtt az identitásvesztés útján.

A Séra Magdolna által 2016-ban elvégzett felmérés alapján megállapítható, hogy a szülők döntéseinek hátterében szimbolikus és valós érvek állnak. Míg az első csoportot jelentős mértékben befolyásolják a kisebbségi tényezők, tehát etnikailag nem semleges döntésekről beszélünk, addig a másik, nagyobb csoportban olyan praktikus döntések kerülnek előtérbe, amelyeknek nincs kisebbségi vonatkozásuk, tehát etnikailag semleges helyen is opcióként jelennének meg

az iskolaválasztás mozzanatában. Az interjúadatok alapján az iskolaválasztás szimbolikus motivációi: az államnyelv elsajátítása, az adott nyelven való könnyebb boldogulás, érvényesülés, az anyanyelven való boldogulás fontossága, a magyar identitás fontossága, rejtett kompenzáció, rejtett megfelelési kényszer. (Séra 2016)

Az adott nyelven való könnyebb boldogulás, érvényesülés lehetősége az egyik legfontosabb szereppel bíró tényező az iskolaválasztás tekintetében, A szülők véleménye szerint az ukrán nyelv elsajátítása a többségi társadalomban való érvényesülésnek, a társadalmi mobilitásnak egyik fontos részét képezi. Az ukrán tannyelvű iskola választásával a magyar szülők egyben egy, az övéktől eltérő neveltetési formát és identitást is kijelölnek számukra. Séra Magdolna 2016-os felmérése alapján a magyar anyanyelvű szülők körében a következő érvek a leggyakoribbak az ukrán iskola választása esetén:

- azt szeretném, hogy neki könnyebb legyen,
- mert így könnyebb lesz neki az életben,
- Ukrajnában csak ukrán nyelven fog elérni valamit,
- Ukrajnában van, tanuljon ukránul, így fog csak érvényesülni,
- ukrán kell, hogy ne legyen nehézsége az életben.

Rejtett kompenzáció. A szülő azoktól a kudarcélményektől szeretné megkímélni gyermekét, amelyeket ő már átélt élete során. Az alábbi vélemények a leggyakoribbak ebben a csoportban:

- mert én orosz iskolába jártam, s nekem nagyon nehéz volt,
- azokat, amik nekem problémát jelentettek, ő már fogja tudni,
- nekem nehéz volt magyar iskolában, nem tudtam kommunikálni ukránul.

Az anyanyelven való boldogulás fontosságát leginkább a magyar anyanyelvű szülők hangoztatják, s ennek megfelelően csakis magyar iskolába hajlandóak gyerekeiket beíratni. A nyelv megőrzése az ilyen családok esetében gyakorlatilag egyet jelent a megmaradásával, az asszimiláció elkerülésével. Számukra a magyar nyelven való tanulás nem csupán identitásukat jelzi, hanem egy plusz tudást, amelyet később kamatoztathatnak, amennyiben bekerülnek a magyarországi felsőoktatásba. Vannak olyanok, akik szerint csupán ezen a nyelven lehetséges a teljes körű tudás megszerzése.

Sok szülő számára a praktikusság az elsődleges szempont, így gyermekét az otthonukhoz legközelebb eső iskolába íratja be. Ez az elv leginkább az elemi és általános iskolát látogató gyerekeknél alkalmazott, hiszen őket még a szülő kíséri.

Az oktatás színvonala az iskolaválasztás egyik legbefolyásolóbb tényezője. A szülők számára egyaránt fontos, hogy a tanítás színvonala magas legyen, illetve ezt a színvonalat ne rontsák le különböző tényezők. Ezen tényezők alatt értendő a nehezen fegyelmezhető tanulók és a cigány gyerekek jelenléte az osztályban. Emellett a kárpátaljai iskolákban bevett gyakorlat, hogy tanulmányi és magavi-seleti alapon osztják fel A és B osztályokra az évfolyamot. A szülők persze azt

szeretnék, ha gyermekük az A osztályba kerülne, hiszen általánosan ez a jobb előmenetelű osztály.

Egyes szülők a tanárok személyén alapuló döntéseket hoznak. A tanárok felkészültsége, az oktatási anyagok megfelelő szintű átadása mind befolyásoló tényezőként van jelen. Sokszor jelen vannak a választás mögött a szülő közösségében terjedő információk a tanárról. Ezért aztán a szülők általános iskolába való beiratáskor gyakran nem is azzal érvelnek, hogy milyen a felkészültsége a tanárnak, hanem annak személyiségét veszik alapul.

Az iskola felszereltsége, lehetőségei sem elhanyagolható tényezők. A városi iskolák gyakran így eleve előnnyel indulnak, mivel felszereltségük tekintetében felülmúlják a falusi iskolákat. A felszereltség alatt nem csupán a tanuláshoz szükséges eszközök – interaktív tábla, modern padok, szemléltetők – meglétét veszik figyelembe, hanem az épület korszerűségét is (pl. új nyílászárók). A felszereltség mellett jelen vannak befolyásoló tényezőként az iskola által nyújtott plusz programok, mint például a külföldi tanulmányi kirándulások vagy akár az iskolán belüli szakkörök.

3. A kutatás ismertetése

Kutatásunk helyszínéül egy nagy múltú, nívós, kárpátaljai városi középiskolát választottuk. Ez az egyik legnépesebb magyar tannyelvű iskola Kárpátalján: tanulóinak létszámát nem csak megőrzi, de gyarapítja is. (A 2017/2018-as tanévben 640 tanuló járt ebbe az iskolába, a következő tanévben viszont a tanulói létszám előre láthatóan 690-re fog növekedni annak köszönhetően, hogy ebben a tanévben egy végzős osztályt bocsátanak ki, viszont szeptembertől három első osztály kezd meg a tanévet – Zseltyay 2018, személyes közlés. Ebből az adatból egyértelműen következik, hogy a szóba forgó iskola nagy népszerűségnek örvend a szülők körében.)

Strukturált interjú segítségével gyűjtöttünk adatokat, melyben hat kérdést tettünk fel. Arra kérdeztünk rá, milyen megfontolásból íratják gyermekeiket ukrán iskolába, majd Az interjúvázlat magyar változata megtalálható a függelékben.

A kutatásban összesen 15 szülő vett részt. A megkérdezettek között voltak magyar és ukrán nemzetiségű szülők, akik először ukrán tannyelvű iskolába íratják gyermekeiket, majd különböző megfontolások alapján átíratják a magyar iskolába.² (Lásd az 1. táblázatot.)

1. táblázat. A megkérdezett szülők nemzetiségi megoszlása (n=15)

	Ukrán	Magyar
Nő	1	11
Férfi	2	1
ÖSSZESEN	3	12

² A válaszadókat a könnyebb megértés és jobb átláthatóság kedvéért 1-től 15-ig terjedő kódszámmal láttuk el.

Az interjúk közben – a megkérdezettek anyanyelvétől függően – ukrán vagy magyar nyelv volt használatban. A válaszokat írásban rögzítettünk (mivel az interjúk alanyai nem járultak hozzá hangfelvétel készítéséhez).

Az interjúk helyszínéül igyekeztünk nyugodt, nem túlságosan zajos környezetet választani, de természetesen figyelemmel voltunk az interjúalanyok igényeire is. A kutatási alanyok szívesen vettek részt a kutatásban. Ezt bizonyítja, milyen beleéléssel mesélték gyermekük iskolai élményeiket. Egy megkérdezett még a gyermekét is magával hozta, hogy ő is megerősítse az általa elmondottakat.

4. A kutatás eredményei

1) „Milyen céllal íratta be gyermekét az ukrán tannyelvű iskolába?”

A szülőknek erre a kérdésre adott válasza három kategóriába sorolható attól függően, milyen a szülők anyanyelve. Az ukrán anyanyelvű szülők számára az iskola tannyelve nem is volt kérdés a választáskor. Az iskola kiválasztását az határozta meg az ő esetükben, hová jártak a szülők vagy hová adták be az ismerős gyermekeket. Két szülő kiemelte annak fontosságát is, hogy melyik iskolának a legmagasabb a színvonala, illetve egy általuk kiemelten fontosnak vélt tantárgyat milyen szinten oktatnak az adott intézményben.

A vegyes házasságban élő szülők válaszában megfigyelhető volt, hogy nem tudták eldönteni, melyik nyelv hibátlan elsajátításával járna jobban gyermekük. Egy gyermeket például először magyar óvodába, majd ukrán elemibe adtak, majd hatodik osztályba átírtatták magyar iskolába. Ennek az eredménye – a szülő bevallása alapján – az lett, hogy a gyermek beszédében gyakran keveri a két nyelv szavait, továbbá a helyesírással is problémái vannak. Egy szülő hangsúlyozta csak, hogy döntésük előtt azt is figyelembe vették, a két nyelv közül melyiket sajátított már el magasabb szinten a gyermek. Természetesen ebben az esetben is nagy hangsúlyt kapott az, melyik közösségbe szeretett volna a gyermek tartozni – ez határozta meg a választott nyelv nagyobb arányú fejlődését is. A vegyes házasságban élő szülők mindegyike azt vallotta, hogy attól függetlenül, jelenleg milyen iskolába járnak, rendszeresen kommunikálnak a gyermekekkel ukránul. Ilyen módon nem hagyják elveszni a már elsajátított nyelvtudást.

A magyar anyanyelvű szülők számára az elsődleges cél a nyelvtanulás lett volna, azonban, mint ezt ők is bevallották, nem adtak ehhez semmilyen alapot. Az elemi iskola előtt nem is hallhatott tőlük ukrán szót a gyermek, mivel, állításuk szerint ők is csak hibásan beszélnek azt. Mivel a megkérdezett szülők koruknál fogva már nem tanulták az orosz nyelvet az iskolában, ezért azt sem sajátíthatta el a gyermek. Egy szülő be is vallotta szégyenérzetét, amiért ő nem tudott rendesen megtanulni ukránul: „... a mai napig csak azt tudom, ami rám ragadt a munkahelyemen vagy a baráti

társaságban.”³ Bevallás szerint ez is befolyásolhatta az iskolaválasztásban: a gyerekeknek szeretett volna jobb lehetőséget nyújtani a nyelvtanulásra, mivel csak az államnyelv ismeretében kaphat majd „jól fizető hivatali munkát” (5). A szülő, bevallása szerint, nem szeretné, ha a gyermekének külföldre kellene menni tanulni; szerinte a szülőföldön való megmaradás sokkal nagyobb büszkeséget jelent. Egy másik szülő szerint is az ukrán nyelv megtanulása, az itthon maradás a fő cél, azonban egy másik módszerrel. Bevallása szerint ő eleve úgy tervezte, hogy gyermeke csak az elemi iskolát fejezi be egy ukrán tannyelvű intézményben. Itt elsajátította az alapvető készségeket ukránul, az ukrán irodalmat és a többi, érettségéhez szükséges tudást pedig különórákon tanulja majd meg. Kiemelte annak fontosságát is, hogy az ukrán iskolában gyermeke barátokra tett szert, és reméli, hogy ezen ismeretségek még jól jöhetnek a továbbiakban. Egy harmadik fajta álláspontot fejtett ki egy értelmiségi családban élő anyuka. Ő azon a véleményen volt, hogy azok a szülők, akik igazán tenni akarnak a gyermek magyar tudásáért, azok ukrán iskola alatt is taníthatják őket magyar nyelven. Állítása szerint a gyermeke a jelenlegi magyar tannyelvű iskolában semmilyen hátrányt nem szenved, mivel ő az ukrán iskolában töltött időszak alatt heti egyszer kétszer leült vele és elmagyarázta neki a tananyagot magyarul is. Szerinte ez jelenti a kulcsot ahhoz is, hogy a gyerek igazán meg tudja tanulni ukránul a tananyagot és ne csak bemagolja. Azonban rögtön hozzátette, hogy idejét tekintve természetesen nem engedheti meg magának minden szülő a napi 2-3 órás foglalkozást.

Egy szülő kiemelte azt is, mennyire fontos a helyes ukrán irodalmi nyelv tudása és használata. Ő kifejezetten azért választotta az ukrán iskolát először, hogy gyermeke ne csak az utcán hallott, sokszor hibás beszédet sajátítsa el.

2) „A kitűzött célt milyen mértékben sikerült elérni?”

Az ukrán anyanyelvű szülők meg vannak elégedve a gyermek ukrán vagy idegen nyelvből szerzett tudásával, míg a magyar anyanyelvű szülőknek az egyharmada értékelte sikeresnek gyermeke ukrán tanulását. Itt nem szabad elfelejtkeznünk azonban arról, hogy ezeknek a magyar anyanyelvű gyerekeknek nem volt ismeretlen az ukrán nyelv már az ukrán elemi iskola megkezdésekor sem. Az alapvető készségek ukránul történő elsajátítása is csupán egy tanulónak sikerült kitűnőre, akinek a szülei otthon magyarul is el tudták magyarázni a tananyagot.

Az ukrán szülőknek az az iskolaválasztási érve, hogy „a gyermek barátját is oda írárták be” (9) két esetben is azzal végződött, hogy az említett barát hamarabb otthagya az ukrán tannyelvű iskolát, mivel szülei átírárták magyar iskolába. Az egyik esetben a szülők ez alapján választották ki az új magyar tannyelvű iskolát, így most újra osztálytársak. A másik esetben a volt osztálytárs már Magyarországon tanul.

³ Az 5. kódszámú interjúalany válasza – a zárójelben feltüntetett szám a válaszadók kódját jelenti.

Az irodalmi nyelv megtanulásával kapcsolatos reménye az adott szülőnek valóra vált. Bár hozzátette, hogy sajnos, hiszen gyermeke tényleg csak a tankönyvből tanult meg – lévén, hogy a többiek nem beszélgettek vele.

3) „Mit hiányolt abból, amit az iskola nyújtani tudott?”

Mindegyik megkérdezett kiemelte, hogy az ukrán iskolában dolgozók szaktudása ugyan egyenértékű a magyar iskolában dolgozókéval, azonban a gyerekekhez és munkájukhoz való viszonyulásuk kívánnivalót hagy maga után. Az ukrán szülők „csak” arra panaszkodtak, hogy több tanár egyszerűen feladta az órai munkát, majd – míg a gyerekek másoltak – egész órán a tanári asztal mögött ült. A magyar anyanyelvű szülők azonban másfajta problémáról is beszámoltak. Ezt a következő példa illusztrálja. Egy szülő, elmondása szerint, mindent megpróbált megtenni a gyerek jegyeinek javításáért. Az iskolában az volt a szokás, hogy az osztályfőnökhöz íratják be a gyereket különóra, így ő is azt tette. Azonban a tanár – amellett, hogy semmilyen érdemlegeset nem tanított a gyerekeknek – teljesen lekezelően bánt vele, többször ki is emelte, hogy „ő csak egy buta magyar lány, úgysem tanul meg semmit” (2).

Az iskola dolgozói mellett – főképpen az ukrán anyanyelvű szülők – hiányolták az iskola felszerelését is. „Hiányolás” alatt értették azt is, hogy a meglévő tanszereket sem az iskola biztosította, hanem a szülőknek kellett azt megvenni.

Negatívumként élték meg a szülők azt is, hogy nem volt olyan tényező, mely – a távlati célok elérésén kívül – motiválni tudta volna a gyermeket. Ezalatt értették az idősebb gyermekek szülei a különböző tanulmányi ösztöndíjakat, míg a kisebb gyermekek szülei a tanári dicséretet vagy akár az alsósok számára rendezett vetélkedőket.

4) „Mi erősítette meg azon elhatározását, hogy magyar tannyelvű iskolába íratja át gyermekét?”

A válaszok alapján az ukrán anyanyelvű szülőknél a gyermek esetleges magyarországi továbbtanulása vagy kulturális szolidaritás áll a váltás hátterében, míg a magyar anyanyelvű szülők gyermekük kirekesztettsége vagy rossz tanulmányi előmenetele miatt döntött a magyar tannyelvű iskola mellett.

Csupán két magyar szülő állította, hogy a gyermekeiknek nem volt problémája osztálytársaikkal – mivel már eleve úgy érkeztek az iskolába, hogy nem volt számukra idegen az ukrán nyelv. Az egyik szülő büszkén hozzá is tette, hogy „sztároszta”⁴ volt a gyermeke. Ezekről a példaktól eltérően a többi megkérdezett magyar szülő – akiknek a gyerekei az iskolában találtak először az ukrán nyelvvel – szinte elkeseredve számolt be azon negatív élményekről, melyekkel

⁴ Sztároszta – osztálytanácselnök

a gyermekeiknek meg kellett küzdeni. A leggyakrabban említett probléma a magyar anyanyelvű gyermekek kiközösítése a többségi nyelvet beszélők által. Ilyen módon a magyar gyermekek csak egymással kommunikáltak, és így nem valósult meg a szülők legfontosabb kitűzött célja: a helyes ukrán nyelvhasználat kommunikáció útján történő elsajátítása. Emellett szerepelt még a felsoroltak között a tanárok gyermekeivel történő nagyfokú kivételezés és az osztálytársak erőszakos viselkedése is. A válaszreakció a magyar gyermekek részéről az iskolába járás kikerülése volt minden lehetséges módon: betegség színlelésével vagy lógással.

Azonban számunkra a legtanúságosabb példa egy ukrán anyanyelvű szülő válasza volt, aki következőképpen fogalmazta meg nézetét: „Ha a magyar anyanyelvű gyerekek meg tudnak tanulni ukránul, akkor az én gyermekemnek is meg kell tanulnia helyesen magyarul, erre pedig a magyar iskolában van a legjobb esély.” (1)

5) „Hogyan látja: mik a pozitívumai vagy negatívumai a gyermek iskolaváltásának?” Az ukrán anyanyelvű szülők pozitívumként emelték ki, hogy a tanárok mindent megtesznek, hogy gyermekeik számára is érthető legyen a tananyag szótárázás nélkül is. Egy szülő megjegyezte, hogy az általános iskolás gyermekének, aki inkább vizuális típus, sokat segítenek a tanár által használt térképek vagy képi szemléltetők. Azt is megjegyezte, hogy így a tanárok leveszik a szülőkről azt a terhet, hogy meg kelljen venni az atlaszokat vagy más kiegészítő kiadványokat.

A megkérdezett szülők úgy érezték, hogy gyermekeik sokkal felszababban viselkednek új osztályközösségeikben, több szerepben vesznek részt, különböző szakkörökre járnak. Hozzáadték, hogy a tanároktól is pozitív visszajelzéseket kapnak az iskolai teljesítményt illetően.

Több szülő is elismerte, hogy az alapján választotta a szóban forgó középiskolát, hogy gyermeke ismerősöket, esetleg volt osztálytársakat talál majd ott, és így nem kerül teljesen ismeretlen környezetbe. Természetesen így kezdetben az ismerős, ukrán anyanyelvű tanulók ukránul beszélgettek egymással, de idővel az ösztönző környezet hatására ők is teljes értékű tagjai lettek az osztályközösségnek.

A tanárokat érdekli a diákjaik tanulmányi előmenetele, de emellett minden más téren is igyekeznek segítségükre lenni. Egy anyuka meg is jegyezte, hogy „... néha szinte már féltékeny vagyok az osztályfőnökre, mivel lányom gyakran második anyukájának hívja. Ugyanakkor örülök, hogy van valaki, akihez mindig bizalommal fordulhat az iskolában.” (11)

Köszönhetően a magyar állam által felkínált lehetőségeknek a magyar tananyelvű iskolába járó diákok – főképpen a kiemelkedő tanulmányi eredménnyel rendelkezők – magyarországi táborokban, kirándulásokon vehetnek részt. A megkérdezett szülők szerint ez kitűnő motivációt jelent gyermekeiknek a tanuláshoz, továbbá az ukrán anyanyelvűek számára a magyarországi látogatások remek környezetet teremtenek a nyelvtanuláshoz.

Két kulcsfogalom volt minden egyes válaszban, ami kitűnő összegzést ad a fel-tett kérdés egyik felére: rugalmas osztályközösség és befogadó, ösztönző környezet.

Egyetlen negatívumként azt emelték ki a szülők, hogy többet kell tanulni, mint az ukrán iskolában. Az elhangzott vélemények szerint a magyar tannyelvű is-kolában nem elég a kijelölt anyagot megtanulni, de elengedhetetlen az azon kívüli olvasás, utánanézés. Ez, ahogyan az egyik szülő megjegyezte, elengedhetetlen is ahhoz, hogy a gyermeke széles látókörű legyen, és képes legyen önállóan gondol-kodni. Az ukrán szülők ehhez hozzátették, hogy a gyermeknek nem jelent plusz szótárazást otthon a tanulás, hiszen az ukránul tudó osztálytársai már a szünetek-ben segítenek neki megérteni az ismeretlen szavakat.

6) „Megítélése szerint milyen területeken változott meg a gyermek nyelvhasználata?” „Az újonnan elsajátított magyar nyelv nem zavarja az ukrán beszédben, azonban ha kell, gyorsan átvált magyarra. Az iskolában és magyar barátai között igyekszik tisztán beszélni magyarul. Ha a helyzet úgy hozza, ő fordít nekünk” (4) – így nyilatkozott gyermeke tudásáról egy ukrán szülő. Azonban azt is hozzátette, hogy sajnos sem otthon, sem régebbi barátai körében nincs a gyermek számára gyakor-lási lehetőség, mivel azokban a körökben senki sem beszél magyarul. Ezekben a környezetekben a gyermek még kérésre sem hajlandó magyarul beszélni, pedig a szülő is szeretne tanulni tőle valamit.

Két magyar szülő érzekelte, hogy régebben gyermeke ukrán szavakat fűzött a magyar mondatba, míg most ez teljesen elmarad. Ezek a szülők ugyan örülnek annak, hogy a gyermekeiknek végre van baráti társasága, de egyben félték is, hogy minden eddig szerzett ukrán tudásuk el fog tűnni az ukrán nyelvű környezet hiányában.

Három szülő jelezte, hogy gyermeke büszkén használja eddig megszerzett ukrán tudását osztályában, hiszen itt nemhogy elítélik esetleges hibái miatt, ha-nem meg is dicsérik, hiszen plusz egy nyelvet tud. Egy szülő ki is emelte, hogy a gyermekének eddig még sosem volt olyan élményben része, hogy tőle másolták volna a házi feladatot, most viszont rendkívül büszke arra, hogy másoknak oda-adhatja. A szülő szerint már ilyen apróság is sikerélményt okoz a gyermeknek, ettől pedig láthatóan motiváltabbá válik, a motiváltság pedig egyenesen vezet a tanulásban való sikerességhez.

Egy szülő nevetve jegyezte meg, hogy mikor egyszer megkérdezte gyerme-két, miért beszélget szintén magyar osztálytársával ukránul a szünetben, ő így felelt: „Ez a titkos nyelvünk, hogy a többiek ne érthessenek minket!” (12)

5. Összefoglalás és további kutatási irányok meghatározása

Jelen kutatás fő célja egy beregszászi magyar iskola 2008 óta folyamatban lévő presztízsnövekedésének bizonyítása volt. A kutatás során mind szakirodalom,

mind a folyamatban érintett szülők véleménye alapján bizonyítást nyert a kutatás alapját képező tézis.

A magyar iskolák népszerűségének növekedését tehát két esemény fényében és két szemszögből szükséges megvizsgálni. Először is a leginkább érintett magyar anyanyelvű családok álláspontját szükséges figyelembe venni. Sokuk számára a 2008-ban kötelezővé tett ukrán nyelvű érettségi, illetve a 2017-es nyelvtörvény elfogadása elkerülhetetlenné tette a gyermekük külföldön való továbbtanulásának megfontolását. Ez maga után vontta azt, hogy az ukrán iskola mint lehetséges opció szóba se kerülhessen. Emellett azok a magyar anyanyelvű szülők, akik eddig ukrán iskolába járaták gyermekeiket, most – vagy az országban történő események vagy a gyermek sikertelen beilleszkedése miatt – iskolát váltottak. Jelen kutatásra alapozva az átiratkozás oka inkább a gyermek sikertelen nyelvtanulásában és beilleszkedésében, mint a külső befolyásoló tényezőkben keresendő.

Az ukrán anyanyelvű vagy vegyes házasságban élő szülők – ellentétben a magyar anyanyelvű megkérdezettekkel – nem annyira a gyermek jövőjét illető megfontolásokból, hanem a jelenlegi kedvezőbb lehetőségek miatt döntöttek az iskolaváltás mellett. Ahogyan azt a megkérdezett szülők megfogalmazták, a gyermekük a magyar tannyelvű iskolákban olyan tanárok által lesz tanítva, akik tényleg érdekeltek a gyermek tanulmányi előrehaladásában. Emellett a gyermeknek több lehetősége lesz bizonyítani tudását különböző tanulmányi versenyeken, így nagyobb lesz a motivációja is. Pozitívumként emelték ki azt is, hogy a magyar állam támogatásával megvalósuló kirándulásokon vehetnek részt a gyermekek kitérő tanulmányi eredményeik értékeléseként. Természetesen nagy hangsúlyt fordítanak arra, hogy a gyermek gyorsan elsajátítsa a nyelvet, ezáltal beilleszkedve az új közösségbe.

A fentiek alapján megállapítható, hogy a magyar tannyelvű iskola az elmúlt években kedvezőbb, motiválóbb környezetet nyújt, mint az ukrán tannyelvű. Természetesen jelen vizsgálódás témája megköveteli, hogy további kutatásokat végezzünk.

Bár a kérdőív egyes feltevéseire adott válaszok igazán kecsegtetőek, nem derült ki egyértelműen, hogy az iskoláztatással kapcsolatos döntések mennyiben tekinthetők életstratégiának és hogy ez utóbbi milyen kapcsolatban áll a nemzeti identitás őrzésének, erősítésének szándékával. A kutatások további szakaszában, egy jóval nagyobb mintán, nagyobb hangsúlyt kell fektetnünk e problémakörre. A majdani eredmények fontos motivációs tényezőket tárhatnak fel, így a vizsgálatok folytatása elengedhetetlen.

FELHASZNÁLT IRODALOM

1. BÁRÁNY ERZSÉBET: Methodological questions of the acquisition of Ukrainian as a second language (USL) in Transcarpathian Hungarian schools: Problems and solutions. In Ilona Huszti, Ilona Lechner (eds.): *Modern trends in foreign language teaching and applied linguistics. Proceedings of the international conference 'Modern trends in foreign language teaching and applied linguistics in*

- the twenty-first century: Meeting the challenges*, 11-12 April, 2014. Beregszász/Berehovo, 2015, Ferenc Rákóczi II Transcarpathian Hungarian Institute, 37–44. p.
2. BÁRÁNY ERZSÉBET, HUSZTI ILONA, FÁBIÁN MÁRTA: Második és idegen nyelv oktatása a beregszászi magyar iskolák 5. osztályában: a motiváció és nyelvi készség összefüggése az oktatáspolitikai tényezőkkel. In Hires-László Kornélia, Karmacsi Zoltán, Márku Anita (szerk.): *Nyelvi mítoszok, ideológiák, nyelvpolitika és nyelvi emberi jogok Közép-Európában elméletben és gyakorlatban: a 16. Élőnyelvi Konferencia előadásai*. (Segédkönyvek a nyelvészet tanulmányozásához, 130.) Budapest, Beregszász, 2011, Tinta Könyvkiadó és II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola Hodinka Antal Intézete, 145–154. p.
  3. BURÁNY KATALIN: A kétnyelvűség és a tannyelv-választás aktuális kérdései. *Helyismereti. Almanach, Zenta*, 2010. 89–102. p.
  4. CRYSTAL, DAVID: *A nyelv enciklopédiája*. Budapest, 1998, Osiris Kiadó.
  5. CSERNICKÓ ISTVÁN: Egy megoldatlan probléma: az államnyelv oktatása a kárpátaljai magyartannyelvű iskolákban. In Huszti Ilona (szerk.): *Idegennyelv-oktatás kisebbségi környezetben* Ungvár, 2004, PoliPrint Kiadó, 113–123. p.
  6. CSERNICKÓ ISTVÁN, GÖNCZ LAJOS: *Tannyelv-választás a kisebbségi régiókban: útmutató kárpátaljai magyar szülőknek és pedagógusoknak*. Budapest, 2009, Magyar Köztársaság Miniszterelnöki Hivatala.
  7. FERENC VIKTÓRIA: School choice in Subcarpathia – the case of Beregszász/Berehovo. *Minority Studies*, 2013. no. 15. 161–184. p.
  8. FERENC VIKTÓRIA, SÉRA MAGDOLNA: Iskolaválasztás Kárpátalján. *Kisebbségkutatás*, 2012. 21 (3). sz. 473–513. p.
  9. KARMACSI ZOLTÁN: *Kétnyelvűség és nyelvelsajátítás*. Rákóczi-füzetek XXV. Ungvár, 2007, PoliPrint.
  10. MÁRKU ANITA: Die Sprachwahlstrategien der Ungarn in Transcarpathien in zweisprachiger sprachlicher Art. In Orosz Ildikó, Lipesei Imre (szerk.): *Közös horizont*. Ungvár, 2011, PoliPrint, 85–111. p.
  11. MOLNÁR ANITA: Tannyelv és nemzeti identitás kapcsolata egy 2006-os felmérés tükrében. In Karmacsi Zoltán, Márku Anita (szerk.): *Nyelvi identitás és anyanyelvi nevelés a XXI. században*. Ungvár, 2009, PoliPrint, 122–128. p.
  12. NIKOLOV MARIANNE: Issues in research into early foreign language programmes. In Jane Moone, Marianne Nikolov (eds.): *Research into teaching English to young learners*. Pécs, 2000, University Press Pécs, 21–48. p.
  13. SÉRA MAGDOLNA: Az anyanyelvhasználat, az anyanyelvű iskolaválasztás elméleti és gyakorlati összefüggései az iskolai tannyelv-választás tükrében (kárpátaljai eredmények alapján). *Acta Humana*, 2016. 3. sz. 73–90. p.
  14. SÉRA MAGDOLNA: Az iskolai tannyelv-választás szerepe a kárpátaljai magyar kisebbség jövője és társadalmi mobilitása szempontjából. In Kötél Emőke, Szarka László (szerk.): *Határhelyzetek II*. Budapest, 2009a, Balassi Intézet Márton Áron Szakkollégium, 241–268. p.
  15. SÉRA MAGDOLNA: Képzelt és valóság találkozása a kárpátaljai magyar szülők tannyelv-választási döntéseiben. In Karmacsi Zoltán, Márku Anita (szerk.): *Nyelvi identitás és anyanyelvi nevelés a XXI. században*. Ungvár, 2009b, PoliPrint, 155–157. p.
  16. SINGLETON, DAVID: *Language acquisition: The age factor*. Clevedon, Avon, 1989, Multilingual Matters.

FÜGGELÉK*Interjúvázlat*

- 1) Milyen céllal íratta be gyermekét az ukrán tannyelvű iskolába?
- 2) A kitűzött célt milyen mértékben sikerült elérni?
- 3) Mit hiányolt abból, amit az iskola nyújtani tudott?
- 4) Mi erősítette meg azon elhatározását, hogy magyar tannyelvű iskolába írta át gyermekét?
- 5) Hogyan látja: mik a pozitívumai vagy negatívumai a gyermek iskolaváltásának?
- 6) Megítélése szerint milyen területeken változott meg a gyermek nyelvhasználata?

Л 67 **LIMES.** Науковий вісник Закарпатського угорського інституту ім. Ф.Ракоці П. 2020/Випуск VII/Том 1. Редакційна колегія: Ільдико Орос (головний редактор) та Єлизавета Молнар Д. (відповідальний редактор) [та ін.] – Берегове–Ужгород: ЗУІ ім. Ф.Ракоці П – ТОВ «РІК-У», 2020. – 328 с. (угорською, українською, англійською та німецькою мовами)

ISSN 2411-4081

Науковий вісник «LIMES» засновано у 2014 році та видається за рішенням Вченої ради Закарпатського угорського інституту ім. Ф.Ракоці П. У науковому віснику публікуються наукові статті викладачів та студентів Закарпатського угорського інституту ім. Ф.Ракоці П, а також дослідження українських та іноземних учених угорською, українською та англійською мовами. Цей том об'єднує праці з історії, педагогіки, мовознавства, економіки, соціальної географії, соціології, матеріалознавства і технологій.

УДК 001.89(058)

Наукове періодичне видання

LIMES

Науковий вісник

Закарпатського угорського інституту ім. Ф.Ракоці ІІ

2020 р.

Випуск VII

Том 1

Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації

Серія КВ №20762-10562Р від 08.05.2014 р.

*Рекомендовано до друку Вченою радою Закарпатського угорського інституту ім. Ф.Ракоці ІІ
(протокол №1 від 10.02.2020 р.)*

Головний редактор:

Льдіко Орос, кандидат педагогічних наук (кафедра педагогіки та психології, ЗУІ ім. Ф.Ракоці ІІ)

Відповідальний редактор:

*Слизова Молнар Д., доктор філософії з гуманітарних наук
(кафедра історії та суспільних дисциплін, ЗУІ ім. Ф.Ракоці ІІ)*

Редакційна колегія:

Адальберт Бовді, доктор фізико-математичних наук, професор (кафедра математики та інформатики, ЗУІ ім. Ф.Ракоці ІІ), Адальберт Рац, доктор філософії з природничих наук (кафедра історії та суспільних дисциплін, ЗУІ ім. Ф.Ракоці ІІ), Бейла Надь, кандидат біологічних наук, доцент (кафедра біології та хімії, ЗУІ ім. Ф.Ракоці ІІ), Віра Протопопова, доктор біологічних наук, професор (кафедра біології та хімії, ЗУІ ім. Ф.Ракоці ІІ), Емьовке Бергхауер-Олас, доктор філософії з галузі соціальні та поведінкові науки (кафедра педагогіки та психології, ЗУІ ім. Ф.Ракоці ІІ), Золтан Кормочі, доктор філософії з галузі філологічні науки (відділення угорської філології, кафедра філології, ЗУІ ім. Ф.Ракоці ІІ), Золтан-Шандор Варга, доктор біологічних наук, професор-емерит (кафедра еволюційної зоології та біології людини, Дебреценський університет), Ібоя Самборовскі-Нодь, кандидат історичних наук (кафедра історії та суспільних дисциплін, ЗУІ ім. Ф.Ракоці ІІ), Лона Лехнер, доктор філософії з галузі філологічні науки (відділення англійської філології, кафедра філології, ЗУІ ім. Ф.Ракоці ІІ), Йосип Молнар, кандидат географічних наук (кафедра географії та туризму, ЗУІ ім. Ф.Ракоці ІІ), Катерина Дудич, доктор філософії з галузі філологічні науки (відділення угорської філології, кафедра філології, ЗУІ ім. Ф.Ракоці ІІ), Лорант-Денеш Давід, габілітований доктор у галузі «регіональні науки», професор (Інститут економіки та розвитку регіонів, Університет ім. Святого Іштвана), Маргарета Кейс, кандидат історичних наук (відділення угорської філології, кафедра філології, ЗУІ ім. Ф.Ракоці ІІ), Марія Ген, кандидат біологічних наук, габілітований доктор у галузі «науки про довкілля» (кафедра ботаніки, Університет ім. Святого Іштвана), Олександр Бергхауер, кандидат географічних наук (кафедра географії та туризму, ЗУІ ім. Ф.Ракоці ІІ), Олена Біда, доктор педагогічних наук, професор (кафедра педагогіки та психології, ЗУІ ім. Ф.Ракоці ІІ), Роберт Бачо, доктор економічних наук, професор (кафедра обліку і аудиту, ЗУІ ім. Ф.Ракоці ІІ), Тетяна Чонка, кандидат філологічних наук (відділення української філології, кафедра філології, ЗУІ ім. Ф.Ракоці ІІ), Томаш Врабель, кандидат філологічних наук, доцент (відділення англійської філології, кафедра філології, ЗУІ ім. Ф.Ракоці ІІ), Юдіта Павлович, кандидат педагогічних наук (відділення української філології, кафедра філології, ЗУІ ім. Ф.Ракоці ІІ), Юрій Жигуц, доктор технічних наук, професор (кафедра математики та інформатики, ЗУІ ім. Ф.Ракоці ІІ), Юрій Чотарі, кандидат історичних наук (кафедра історії та суспільних дисциплін, ЗУІ ім. Ф.Ракоці ІІ)

Відповідальний за випуск:

Василь Брензович, кандидат історичних наук (Благодійний фонд за ЗУІ)

Технічне редагування: *Мелінда Орбан та Олександр Добощ*

Верстка: *Вікторія Товтін*

Коректура: *Льдіко Гріца-Варцаба, Олександр Кордонець та Томаш Врабель*

Дизайн обкладинки: *Ласло Вездед*

УДК: *Бібліотечно-інформаційний центр «Опаці Черч Янош» при ЗУІ ім. Ф.Ракоці ІІ*

За зміст опублікованих статей відповідальність несуть автори.

Друк наукового вісника здійснено за підтримки уряду Угорщини.

Засновник: Благодійний фонд Закарпатського угорського педагогічного інституту (від 2016 року Благодійний фонд За Закарпатський угорський інститут)

Видавництво: **Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці ІІ** (адреса: пл. Кошута 6, м. Берегове, 90202. Електронна пошта: foiskola@kmf.uz.ua) *Статут «Закарпатського угорського інституту ім. Ференца Ракоці ІІ» (Затверджено протоколом загальних зборів Благодійного фонду За ЗУІ, протокол №1 від 09.12.2019р., прийнято Загальними зборами ЗУІ ім. Ф.Ракоці ІІ, протокол №2 від 11.11.2019р., зареєстровано Центром надання адміністративних послуг Берегівської міської ради, 12.12.2019р.) та ТОВ «РІК-У» (адреса: вул. Гагаріна 36, м. Ужгород, 88000. Електронна пошта: print@rik.com.ua) *Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції Серія ДК 5040 від 21 січня 2016 року**

Поліграфічні послуги: ТОВ «РІК-У»

Шрифт «Times New Roman». Папір офсетний, щільністю 80 г/м².
Ум. друк. арк. 26,7. Формат 70x100/16. Замовл. № 2285. Тираж 300.